

Αξιολόγηση Προγράμματος Αλφαβητισμού στο Γυμνάσιο Πρώτο Έτος Αξιολόγησης (Ιούλιος 2009)

1. Ταυτότητα της Έρευνας

Το πρόβλημα του λειτουργικού αναλφαβητισμού στην Κύπρο στις ηλικίες των 12 με 15 χρόνων αντιμετωπίζεται στη Μέση Εκπαίδευση με ένα πρωτοποριακό εκπαιδευτικό παρεμβατικό πρόγραμμα, το πρόγραμμα “Αλφαβητισμός”. Βασικός σκοπός της έρευνας που διεξήγαγε το ΚΕΕΑ, ύστερα από οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, είναι η σφαιρική αξιολόγηση του προγράμματος στο Γυμνασιακό κύκλο, σε επίπεδο εφαρμογής, λειτουργίας και αποτελεσματικότητας καθώς και η υποβολή εισηγήσεων με στόχο τη βελτίωση του προγράμματος και τον περιορισμό του προβλήματος του αλφαβητισμού. Η αξιολόγηση του εν λόγω προγράμματος έχει σχεδιαστεί από το ΚΕΕΑ να ολοκληρωθεί σε τρία χρόνια με σκοπό τη συλλογή συγχρονικών και διαχρονικών δεδομένων. Η παρούσα έκθεση αποτελεί το προϊόν της αξιολόγησης του πρώτου έτους αξιολόγησης (2008-2009).

2. Μεθοδολογία - Αποτελέσματα

2.1. Δείγμα

Τον πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν όλοι οι μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα “Αλφαβητισμού” κατά τη χρονιά 2008-2009. Η επιλογή του δείγματος έγινε με τυχαία, στρωματοποιημένη δειγματοληψία έτσι ώστε το δείγμα να είναι αντιπροσωπευτικό με βάση την επαρχία, τις αστικές και τις αγροτικές περιοχές. Το δείγμα αποτέλεσαν 799 μαθητές, 293 στην Α΄ Γυμνασίου, 270 στη Β΄ Γυμνασίου και 236 στη Γ΄ Γυμνασίου.

2.2. Εργαλεία (δοκίμια, συμμετέχοντες)

Πραγματοποιήθηκαν 3 ατομικές συνεντεύξεις με υπεύθυνους του προγράμματος και οργανώθηκε ομαδική εστιασμένη συνέντευξη με ομάδα εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στο πρόγραμμα.

Για την αξιολόγηση των **απόψεων των μαθητών για το σχολικό κλίμα** χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου και προ-πειραματικός-μεταπειραματικός σχεδιασμός. Οι μαθητές αξιολογήθηκαν στην αρχή και στο τέλος της σχολικής χρονιάς για τη διερεύνηση αλλαγής σε θέματα στάσεων και αυτοεικόνας.

Για την αξιολόγηση **των στάσεων των εκπαιδευτικών, των γονέων και των μαθητών έναντι του προγράμματος “Αλφαβητισμός”** χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο καταρτίστηκε από τους ερευνητές της παρούσας αξιολόγησης με γνώμονα τους βασικούς άξονες αξιολόγησης που είχαν τεθεί.

Για την **αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών στα Ελληνικά και τα Μαθηματικά** χρησιμοποιήθηκαν δύο είδη δοκιμίων. Το πρώτο είδος στηρίχθηκε σε προ-πειραματικό – μεταπειραματικό σχεδιασμό. Οι μαθητές αξιολογήθηκαν στην αρχή και στο τέλος της σχολικής χρονιάς με δύο Curriculum-based tests. **Το τεστ των Ελληνικών**, το γνωστό CBM-Maze, περιλάμβανε τρία κείμενα γλωσσικού επιπέδου Γ΄ Δημοτικού. **Το τεστ των Μαθηματικών** περιλάμβανε 30 πράξεις υπολογισμού (πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού και διαίρεσης) κλιμακούμενης δυσκολίας. Οι ασκήσεις αυτές βασίστηκαν στους αναλυτικούς στόχους της Γ΄ τάξης του Δημοτικού για τα Μαθηματικά, όπως αυτοί διατυπώνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Το δεύτερο είδος δοκιμίου ήταν το **κοινό δοκίμιο αλφαβητισμού** το οποίο ετοιμάζει το ΚΕΕΑ για σκοπούς διάγνωσης των λειτουργικά αναλφάβητων μαθητών της Στ΄ τάξης του Δημοτικού ούτως ώστε να ενταχθούν στο πρόγραμμα “Αλφαβητισμός” στο Γυμνάσιο. Το **δοκίμιο των Ελληνικών** εξετάζει την ικανότητα παραγωγής γραπτού λόγου με τη σύνθεση σύντομου περιγραφικού κειμένου και την ικανότητα ανάγνωσης και κατανόησης κειμένων και αξιολογεί μέσω γλωσσολογικών ασκήσεων βασικές γνώσεις σύνταξης και γραμματικής. Το **δοκίμιο των Μαθηματικών** αποτελείται από 45 περίπου ασκήσεις από όλο το φάσμα της ύλης της Γ΄- Δ΄ Δημοτικού.

2.3. Αποτελέσματα

Ερωτηματολόγιο Μαθητών για Σχολικό Κλίμα και Αυτοεικόνα

Για την αξιολόγηση των απόψεων των μαθητών για το σχολικό κλίμα πραγματοποιήθηκε ανάλυση παραγόντων με σκοπό την ομαδοποίηση των δηλώσεων του ερωτηματολογίου σε μακροκατηγορίες που αντιστοιχούν στους βασικούς άξονες διερεύνησης. Από την παραγοντική ανάλυση, με ορθογώνια περιστροφή προέκυψαν τέσσερις παράγοντες (στάσεις έναντι εκπαιδευτικών, στάση έναντι σχολείου, κίνητρα και αυτοεικόνα-αυτοεκτίμηση) οι οποίοι συνολικά ερμηνεύουν ποσοστό 59,4% της διασποράς. Η στάση των μαθητών απέναντι στους εκπαιδευτικούς μπορεί να χαρακτηριστεί ως θετική, ενώ η στάση τους απέναντι στο σχολείο και τον εαυτό τους (κίνητρα-αυτοεικόνα) είναι σχετικά θετική.

Αξιολόγηση CBM της επίδοσης των μαθητών στα Ελληνικά και Μαθηματικά

Για να συγκριθεί το επίπεδο των μαθητών στα έργα Ελληνικών και Μαθηματικών μεταξύ αρχικής και τελικής αξιολόγησης, πραγματοποιήθηκε ανάλυση t-test για εξαρτημένα δείγματα. Η ανάλυση έδειξε στατιστικά σημαντική αύξηση στην επίδοση των μαθητών στο δοκίμιο των Ελληνικών στις τάξεις Α', Β' και Γ'. Καμία βελτίωση δεν σημειώθηκε στην επίδοση των μαθητών στα Μαθηματικά.

Αξιολόγηση επίδοσης στο κοινό δοκίμιο αλφαριθμητισμού για τα Ελληνικά και τα Μαθηματικά

Η ανάλυση ANOVA έδειξε ότι στα Ελληνικά δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη μέση επίδοση των μαθητών των τριών τάξεων. Στα Μαθηματικά υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη μέση επίδοση των μαθητών των τριών τάξεων. Συγκεκριμένα, οι διαφορές εντοπίζονται μεταξύ των μαθητών της Γ' Γυμνασίου, που έχουν υψηλότερη επίδοση, από τους μαθητές της Α' Γυμνασίου.

Αξιολόγηση στάσεων μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών για το πρόγραμμα Αλφαριθμητισμού

Σε γενικές γραμμές οι μαθητές έχουν θετικές στάσεις έναντι του Προγράμματος και των καθηγητών τους. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, οι μαθητές επιθυμούν να είναι ενταγμένοι στο πρόγραμμα, έχουν καλή σχέση με τους καθηγητές του αλφαριθμητισμού, και πιστεύουν ότι οι ίδιοι καθηγητές νοιάζονται γι' αυτούς.

Οι γονείς έχουν θετικές στάσεις έναντι του Προγράμματος. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, οι γονείς πιστεύουν ότι το πρόγραμμα επιδρά θετικά στο παιδί τους σε γενικές γραμμές, στο θέμα της συναισθηματικής στήριξης, αλλά και στο θέμα της επίδοσης. Επίσης, στην πλειονότητά τους οι γονείς πιστεύουν ότι το πρόγραμμα συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στο να παραμείνει το παιδί τους στο σχολείο.

Οι εκπαιδευτικοί είναι διχασμένοι έναντι του Προγράμματος. Μια μερίδα εκπαιδευτικών πιστεύει σε αρκετά μεγάλο βαθμό στο πρόγραμμα ενώ μια άλλη μερίδα πιστεύει ότι το πρόγραμμα βοηθά καθόλου έως λίγο. Υπάρχει και μια άλλη μερίδα που πιστεύει ότι το πρόγραμμα βοηθά πολύ έως πάρα πολύ. Για παράδειγμα, 31% των εκπαιδευτικών πιστεύει ότι το πρόγραμμα βοηθά στη μείωση των αναλφάβητων μαθητών στο σχολείο σε αρκετά μεγάλο βαθμό, 32.4% πιστεύει ότι το πρόγραμμα δεν βοηθά καθόλου ή βοηθά λίγο στην μείωση, ενώ 36% πιστεύει ότι βοηθά σε πολύ μεγάλο ή μέγιστο βαθμό. Εκεί όπου φαίνεται να υπάρχει συμφωνία στη μεγάλη πλειοψηφία των καθηγητών είναι αναφορικά με την επίδραση του προγράμματος στην αυτοεικόνα των μαθητών και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Ποιοτικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις

Από τις συνεντεύξεις που πήραμε από πρόσωπα που έχουν σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή του προγράμματος προκύπτουν κάποιες απόψεις ενδεικτικές, αφενός, της φιλοσοφίας του προγράμματος και, αφετέρου, των προβλημάτων που υπάρχουν σε θέματα πρακτικής εφαρμογής του. Όσον αφορά στη φιλοσοφία του προγράμματος φαίνεται να υπάρχει κοινή αντίληψη ως προς τις αρχές πάνω στις οποίες στηρίζεται και οι οποίες αφορούν πρωτίστως τη συναισθηματική κάλυψη των παιδιών με προβλήματα αναλφαβητισμού. Όσον αφορά στα προβλήματα που προκύπτουν κατά την εφαρμογή του προγράμματος αυτά μπορούν να διαχωριστούν σε προβλήματα διοίκησης και διαχείρισης του προγράμματος σε επίπεδο Υπουργείου και σε επίπεδο διεύθυνσης του σχολείου, σε προβλήματα που έχουν σχέση με τη διδακτέα ύλη και τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών και σε προβλήματα που προκαλούνται λόγω της ανομοιογενούς σύστασης των ομάδων αλφαβητισμού και του μεγάλου εύρους μαθησιακών αναγκών των μαθητών σε αυτές.

3. Συμπεράσματα – Συζήτηση

Λειτουργία του προγράμματος

Εντοπίζονται διάφορα θέματα σχετικά με τη λειτουργία του προγράμματος. Αυτά μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα ζητήματα που σχετίζονται με την έλλειψη υποδομής στο ΥΠΠ και την ελλιπή στήριξη του προγράμματος σε επίπεδο Υπουργείου (ΔΜΕ και ΥΕΨ), όσο και τα ζητήματα που σχετίζονται με τη διεύθυνση του σχολείου. Υπάρχει ασάφεια ως προς το τι διδάσκεται και ως προς το κατά πόσο ο κάθε μαθητής που είναι ενταγμένος στο πρόγραμμα πρέπει να προετοιμαστεί για τις τελικές εξετάσεις της τάξης του, ανεξαρτήτως των οποιωνδήποτε μαθησιακών ή άλλων αναγκών έχει. Παρατηρείται, επίσης, διγλωσσία όσον αφορά στην αξιολόγηση των μαθητών: η οδηγία του ΥΠΠ αναφέρει ότι στα τρίμηνα ο μαθητής βαθμολογείται με βάση την πρόοδο που κάνει μέσα στο πρόγραμμα ενώ παρακάθεται στις κοινές για όλους τους μαθητές τελικές εξετάσεις. Τέλος, η ανάγκη για επιμόρφωση πρωτίστως των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στο θέμα και στη συνέχεια των διευθυντικών στελεχών και των γονέων, κρίνεται επιτακτική.

Η δεύτερη κατηγορία θεμάτων εντοπίζεται στο επίπεδο της σχολικής μονάδας λόγω της μη έγκαιρης και ολοκληρωμένης ενημέρωσης των Διευθυντών (κυρίως των νέων Διευθυντών) και των Βοηθών Διευθυντών όσον αφορά στο πρόγραμμα. Επίσης, εντοπίζονται προβλήματα λόγω αρνητικής στάσης μερίδας Διευθυντών και εκπαιδευτικούς έναντι του προγράμματος η οποία μπορεί να οφείλεται και σε έλλειψη ενημέρωσης για το πρόγραμμα.

Στην τρίτη κατηγορία υπάγονται τα θέματα που προκαλούνται λόγω της ανομοιογενούς σύστασης των ομάδων αλφαριθμητισμού και του μεγάλου εύρους μαθησιακών αναγκών των μαθητών σε αυτές. Εμπόδια στην ομαλή λειτουργία του Προγράμματος εντοπίζονται λόγω της ανάγκης για διδασκαλία αριθμητικά μεγάλων ομάδων (σε πολλές περιπτώσεις ο αριθμός αγγίζει το μέγιστο που είναι το 10) μαθητών με πολλές, σοβαρές και σαφώς διαφορετικές μαθησιακές (και σε ορισμένες περιπτώσεις συναισθηματικές) ανάγκες. Το έργο των εκπαιδευτικών γίνεται αρκετά δύσκολο λόγω της σύστασης των ομάδων με αποτέλεσμα είτε

να αποθαρρύνονται είτε να συμβιβάζονται παρέχοντας λιγότερα από αυτά που θα μπορούσαν να δώσουν αν οι συνθήκες ήταν διαφορετικές.

Βαθμός επίτευξης των παιδαγωγικών στόχων του προγράμματος

Σε σχέση με τις στάσεις των μαθητών που είναι ενταγμένοι στο πρόγραμμα έναντι του σχολείου και των εκπαιδευτικών αυτή είναι θετική, από την αρχή μέχρι το τέλος της χρονιάς. Θετικά είναι και τα κίνητρά τους ως προς τη σχολική εργασία όπως θετική είναι και η εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους. Η ανάλυση έδειξε ότι η στάση των μαθητών έναντι του σχολείου, των εκπαιδευτικών και του εαυτού τους παραμένει θετική και στο τέλος της σχολικής χρονιάς χωρίς να εντοπίζεται σημαντική αλλαγή. Φαίνεται ότι το πρόγραμμα επιτυγχάνει στο στόχο του για διατήρηση θετικής αυτοεικόνας και συναισθηματική στήριξη των μαθητών. Όσον αφορά στην επίτευξη του στόχου του προγράμματος για καλλιέργεια και ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων γραφής, ανάγνωσης και αριθμητικής τα αποτελέσματα δεν είναι τα αναμενόμενα. Με βάση τα αποτελέσματα του δοκιμίου CBM, παρατηρείται βελτίωση στην ανάγνωση και κατανόηση κειμένου απλών προτάσεων, αλλά αυτό δεν διαφαίνεται στην επίδοση των μαθητών στο κοινό δοκίμιο αλφαριθμητισμού για τα Ελληνικά. Στα Μαθηματικά, δεν παρατηρείται καμία βελτίωση στην εκτέλεση των τεσσάρων πράξεων, όπως αξιολογούνται μέσα από το δοκίμιο CBM, ενώ παρατηρείται σημαντική διαφορά στην επίδοση των μαθητών στο κοινό δοκίμιο αλφαριθμητισμού για τα Μαθηματικά. Η βελτίωση αυτή μπορεί να αποδοθεί στην πρόοδο των μαθητών στα Ελληνικά πράγμα που τους συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των μαθηματικών προβλημάτων, παρόλο που οι δεξιότητες εκτέλεσης των απλών πράξεων (πρόσθεσης, αφαίρεσης, πολλαπλασιασμού και διαίρεσης) δεν έχουν ουσιαστικά βελτιωθεί.

4. Επικοινωνία

Υπεύθυνος ερευνητής: Δρ Αντιγόνη Μουγή, mouyi.a@cyearn.pi.ac.cy
Δρ Παναγιώτα Κενδέου